

Scientific Bulletin of Namangan State University

Volume 1 | Issue 4

Article 75

8-10-2019

RELATIONS TO PSYCHOLOGICAL SERVICES

Анжим Карамаддиновна Шамшетова

Uzbek state university of world languages department of "Pedagogy and psychology"

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Шамшетова, Анжим Карамаддиновна (2019) "RELATIONS TO PSYCHOLOGICAL SERVICES," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 1 : Iss. 4 , Article 75.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss4/75>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact brownman91@mail.ru.

RELATIONS TO PSYCHOLOGICAL SERVICES

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

ПСИХОЛОГ ХИЗМАТИГА МУНОСАБАТЛАР

Шамшетова Анжим Карамаддиновна-ЎзДЖТУ педагогика ва психология кафедраси
доценти, психология фанлари номзоди

Аннотация. Психолог хизматига бўлган муносабатлар, психолог хизматини ташкил қилиш ва психологик тарбия, психолог имиджи ҳақида тушунчалар берилган. Психологлар хизматини кучайтириш, психопрофилактик ва психокоррекцион ишларини тўғри ташкил этишга оид тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: психолог, муносабат, таълим, тарбия, психопрофилактик ва психокоррекцион

ОТНОШЕНИЯ К УСЛУГАМ ПСИХОЛОГОВ

Шамшетова Анжим Карамаддиновна
Узбекский государственный университет мировых языков
кафедра «Педагогика и психология»

Аннотация. Отношения со службой психолога, психологическая служба и психологическое воспитание, концепция психологии. Рекомендации по усилению службы психологов и правильно организовать психопрофилактической и психокоррекционной деятельности.

Ключевые слова: психолог, отношение, воспитание, обучение, психопрофилактика и психокоррекция

RELATIONS TO PSYCHOLOGICAL SERVICES

Шамшетова Анжим Карамаддиновна
Uzbek state university of world languages department of "Pedagogy and psychology"

Abstract. Relations with the service of a psychologist, psychological service and psychological education, the concept of psychology. Recommendations to strengthen the service of psychologists and properly organize psycho-prophylactic and psycho-correctional activities.

Key words: psychologist, attitude, education, training, psychoprophylaxis and psychocorrection

Ўзбекистон мустақиллика эришганидан сўнг ёшлар тарбиясига ва уларда шаклланаётган қадриятларга, дунёқарашларига ҳамда одобига эътибор кучайди. Инсоният жамияти ривожланишида одоб ва ахлоқий даражаларининг юксалиши, ижтимоий психологик муҳит ва ундаги қадриятлар уйғунлиги, алоҳида ўрин тутди. Комил инсон бўлиб шаклланиш учун ижтимоий билимларни чуқур ўзлаштириш, жисмонан соғлом, ақли, ахлоқли, жамиятга, одамларга беминнат хизмат қилиш демакдир.

Бугунги кунда ахборотлар оқими узлуксиз коммуникация тармоқларидан узатилаётган бир даврда хавфсизликни таъминлаш, хатарлар, салбий оқибатларнинг олдини олишни масъулиятли вазифамиз. Шу боисдан ўқувчи ёшларимиз фаол меҳнат қилиши учун аввола руҳий саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлаш, яъни нерв – психик касалликларини олдини олишнинг мазмун-моҳиятини тушуниб бормоғи даркор.

Мамлакатимизда кейинги йилларда психология соҳаси, психолог хизмати олиб боришга кенг йўл очилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг (ПҚ 3907 сонли) “Ёшларни маънавий-ахлоқий ва жисмоний баркамол этиб тарбиялаш, уларга таълим-тарбия бериш тизимини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари” тўғрисидаги қарори асос бўла олади.

Мамлакатимизда баркамол авлодни шакллантириш, ёшларни маънавий-ахлоқий ва жисмонан соғлом этиб тарбиялаш, уларни олиб борилаётган ислохотларнинг фаол иштирокчисига айлантиришга қаратилган чора-тадбирлар изчил амалга оширили назарда тутилган. Бугунги кунда ёш авлод онгига Ватанга содиқлик ва унинг тақдири учун дахлдорлик ҳиссини сингдиришга, уларда ёт ғоя ва қарашларнинг салбий таъсирига нисбатан мафкуравий иммунитетни шакллантиришга қаратилган психологик ва педагогик чора-тадбирларнинг мазмунини янада бойитиб боришимиз зарур.

Таълим тизимида мактабгача таълим муассасалари, умумий ўрта таълим мактаб, касб-хунар коллежи, академик лицей ва олий таълим муассасаларида психолог хизмати фаолият юритиб келмоқда.

Халқимизнинг психологик билимлари, ҳар бир шахснинг ўз ғурури ва маънавий, маърифий, психологик дунёси кундан кунга бойиб бормоқда. Бу эса мустақил давлатимизнинг психологик билимларни янада мустаҳкамлашга имконият яратиб бермоқда. Ёшларимиз эркин фикрлайдиган, ҳар қандай салбий таъсирчан ғоялардан, онг, тафаккур қарамлигидан озод, оилада, атроф-муҳитда бўлаётган воқеа-ҳодисаларни ҳаққоний баҳолайдиган ва уларга эркин муносабатларини билдира оладиган, ўзининг илғор фикрлари, наъмунаси билан оила аъзолари, синфдошлари, дўстларига таъсир қила оладиган, интеллектуал кучга эга, тиришқоқ, билимли, жасур ва одобли бўлмоғи назарда тутилади. Ҳақиқатан ҳам ёшларга педагогика ва психологиянинг замонавий усуллари қўллаш асосида мукамал билимлар бериш ҳамда уларда эркин фикрлашни шакллантириш, анъана ва урф-одатларимиз асосида Ватанга садоқат руҳини тарбиялаш замирида соғлом турмушга, мустақил ҳаётга тайёрлаш ҳар бир ўқитувчи ва жамоатчиликнинг муҳим вазифаси ҳисобланади. Лекин бундан психолог фаолиятида ҳеч қандай муаммо йўқ деган хулосани чиқариб бўлмайди. Бугунги кунда барча таълим муассасаларида амалиётчи психолог хизматини ташкил этиш ёшларимизни оптимистик руҳда тарбиялаш, келажакда ўз ўрнига эга бўлиш учун чуқур одамшунослик фанлардан сабоқ олиш, ўз шахсни ривожлантириш масаласи олдимизда турган энг долзарб вазифадир.

Дарҳақиқат, психология соҳаси ҳар томонлама ривожланиб бориши билан бирга ўзига яраша бу фаолиятда муаммолар ҳам йўқ эмас. Жумладан: кишиларнинг кўпчилик психолог кўригига бориш лозим-деса, демак унинг томи кетибди деган тушунчани айтиб ўтади. Психологдан ёрдам сўраш керак десангиз ҳам “Нима мени жинни бўлди деб уйлаяпсанми?” деган бир хафа бўлувчи ёки сиздан четланиш ҳолатлари мавжуд. Халқ ичида юриб “психолог ўзи ким?”-деган саволни берсангиз, кўпчилик кишиларнинг фикрига “психолог инсонларни ким эканлигини олдиндан айтиб бера оладиган мутахассис”, ёки “психолог-илоҳий куч эгаси”, “психолог сен

кўрмаган нарсаларни кўраолади”, “психолог барча муаммоларни ҳал қила олади” - деган фикрларни эшитамиз.

Ўқувчилар ҳурматиға бир реал воқеаларни айтиб ўтишни жоиз топдик.

Кунларнинг бирида малака ошириш курсларига дарсга таклиф қилди, аудиторияда ҳар хил мутахассислар аралаш экан яъни ўрта маълумотли кишилар ҳам бор эди. Дарс қизиқарли ўтаётган эди, тасодифан бир киши қўл кўтариб манда бир савол бор мумкинми? – деб баланд овозда ҳаммани ўзига қаратди. Унинг психологга берган саволи “Сиз жин чиқаришни бизларга ўргатинг” деди, унинг саволиға аудиториядагилар ҳаммаси кулди. Мана аҳоли ичида оддий одамларнинг психологларға билдирилган фикрлари шундай.

Иккинчи бир ҳодиса қуйидагича:

Мактаб директори тажрибали, илмий даражаға эға бўлган психолог олдиға келиб бир савол берди. Унинг саволи “психологлар ҳам касб касаллиғига учраб қолади экан, сиз нима дейсиз?”-деб унга бу касбни нотўғри танлабсан чамамда дегандай қаради. Психолог унга қараб, унинг саволиға савол берди “қандай касаллик экан”, психолог яна уйланиб “Сиз айтиб турган кишининг мутахассислиғи ҳақиқатдан ҳам психологми?” деган саволға жавоб олишға ҳаракат қилди. Мактаб директори кўп уйламай жавоб берди, йўқ унинг асл мутахассислиғи бошқа “бошланғич таълим ўқитувчиси” эди, мактабда дарс соати етишмаслиғи сабабли унга “психолог штатини” қўшиб берганман. У кейинги вақтлари кўпол, жаҳддор, урушқоқ бўлиб қолди, бу унинг касб касаллиғи шекилли деди. Психолог кулиб қўйди ва жавоб берди, ҳар қандай мутахассислик бўйича касб касаллиғи учраб туриши мумкин. Лекин, сиз ҳурматли раҳбар мутахассисларни топиб ишға жалб қилсангиз яхши бўларди. Мактабда кимгадир дарс соати етишмаса “психолог штатини” қўшиб бериши керак деб ким сизға айтган, деса. Мактаб директори бироз уйланиб, мактаб психологи бўлиб ким ҳам ишларди – деб индамай чиқиб кетди. Афсус, бу энди ҳақиқатға яқинроқ. Мактаб директори кадрларни танлашда ўзининг хатосини тушунди, лекин у кейинги саволиға тўғри жавобни олишни хоҳламадими чиқиб кетди. Бугунги куни таълим муассасаларнинг кўпчилик жойларида номутахассислар ишлаб турганлиғи, кадрларнинг қунимсизлиғи катта муаммоларни туғдирмоқда. Шундай бўлсада, ҳар бир кадр ўз устида ишлаши учун тўла имкониятлар йўқ эмас. Шаҳар ва вилоят малака ошириш институтларида қайта тайёрлов курслари очилган, иккинчи мутахассислиғи бўйича таҳсил олиш мумкин.

XXI аср технология асри – демак, интернет тармоғидан унумли фойдаланиш имкониятлари мавжуд. Демак, бу каби муаммолар вақтинчалик деб биламиз. Бугунги кунда психологға мурожаат қилиш бу ожизлик белгиси эмас. Психолог соғлом инсонлар билан ишлашини эса юқорида ойдинлаштириб олдик. Лекин вақти вақти билан ҳар қандай инсон ҳам атрофдан кўрсатиладиган ёрдам, уни қўллаб қувватлашларига муҳтож бўлиб қолади. Бизнинг инсонлар бундай вақтларда одатда психологларға эмас, балки яқин дўстларига, қариндошларига мурожаат қиладилар. Психолог ўз касбини мажбурий қўллай олмайди. Ташаббусни психолог кўриғига келган ва бунга эҳтиёж сезган мижозларға кўрсатиб боради.

Психолог ўзи ким? Психологнинг ўз муаммолари бўлиши мумкин эмас-деган фикрларга ҳам жавоб топишга ҳаракат қиламиз.

Психологнинг шахсий муаммолари бўлиши мумкин эмас деган гап худди терапевт-шамоллаши, травматолог- оёғини синдириб қўйиши мумкин эмас деган билан баробар. Муаммолар албатта унда бўлади ва бўлиши ҳам керак. Доно халқимизда шундай гаплар борку, “хатолар бизни тарбиялайди”, ва бу хатолар бировники эмас балки ўзимизники бўлса. Психологлар ўз ҳамкасбларига ҳам ёрдам учун мурожаат қилишлари мумкин. Бунинг ҳечам ажабланарли жойи йўқ. Ўз ўзига бўлган ишонч нафақат ўз муаммоларини мустақил ҳал эта олишга бўлган ишонч, балки бунга қодир эмаслигини сезган вақтда бошқалардан ёрдам сўраши мумкин. Қўпчилик, ўз ҳаётини бошқаларга ҳадя этиш, ўзини улар учун қурбон қилиш психологнинг вазифаси ҳисобланади деб ўйлашади. Психолог юмшоқ ёстиқ эмас, у ҳам инсон. Инсон сифатида тақдир синовларига дуч келади. Масалан: оиладаги можаралар, қизи ёки ўғлининг турмуши бўлмаслиги, кимдир вафот этиши, ногирон фарзанд бўлиши, жиноий ишларни содир этган яқин одамлари бўлиши табиий. Бундай тақдир синовларига психолог жим қараб туролмайди, албатта. Ҳар қандай тажрибали психолог юқорида кўрсатиб ўтилган бир қатор нохуш ҳолатнинг бўлмаслиги учун курашади, қулидан келгунча ҳаракат қилади, тарбия беради. Аммо психолог - бу биринчи навбатда касб. Гарчи бировларга ёрдам кўрсатиш бу психологнинг асосий вазифаси ҳисоблансада, бу ишни ўз ҳаёти мазмунига айлантириш шарт эмас. Психолог эса ҳаммадан яхши биладики: у инсонлар олдида ҳеч нимага мажбур эмас, у ўзини қандай бўлса шундайлигича тутишга ҳақли. Психолог дуч келган жойда психологи маслаҳат бермайди. Психологик маслаҳатни ҳар қандай инсон олишга ҳаракат қилади, ҳаттоки унинг эри, қизи, келини бўлиши мумкин. Психолог барча муаммоларни ечиб бермаслиги мумкин, фақатгина муаммонинг эгаси унинг учун энг яхши йўл қайси эканлигини билиб, ўзи танлаши мумкин. Психолог эса ўша йўлни очиб беришга ёрдам беради.

Психолог - эса психологик билимлар эгаси. Психологик билим бу ҳали тиббиёт билими эмас, шунинг учун психолог (психиатрдан фарқли равишда) беморларга дори ёзиб бериши мумкин эмас. Унинг фаолияти - соғлом одамларни психологик консультация қилиши билан белгиланади. Психолог мулоқот жараёнида муаммолар мавжуд бўлганда, қарорлар қабул қилишда, ўзаро муносабатлардаги қийинчиликларда, стресс ҳолати ва психик зўриқишларда, шунингдек ажралиш, яқин инсонини йўқотиш, жисмоний ёки руҳий зўрлаш ҳолатларида ёрдам бера олади. Психолог шундай атмосферани ва шундай вазиятларни яратадики бунда инсон ўз муаммосини ўзи ҳал қила оладиган ҳолатга келиб қолади. [1] Қўшимча тариқасида шуни айтиш мумкинки, психолог фақатгина консультация олиш учун унга мурожаат қилган инсонлар билан ишлайди. Ва у фақатгина ўзини ўзгартиришга (атрофдагиларни эмас) қодир ва хоҳиши бўлган инсонларга ёрдам бера олади.

Психолог имиджи қандай бўлиши керак?

Аслида психологнинг қандай кўринишга эгаллиги муҳимми? Албатта, мактаб психологи кўриниш, кийиниш касбий фаолиятда катта аҳамиятга эга. Психолог олимлар инсоннинг ташқи кўриниши 92% ижобий тасаввур уйғотади деб таъкидлаб ўтади. Мактаб жамоасининг обрўси, ундаги муҳит, педагоглар имиджи

сизнинг шахсий имиджингизга таъсир кўрсатади ва аксинча, сизнинг имиджингиз мактаб имиджига бевосита таъсир кўрсатади. Инсонларга ёқиш санъати ва фан “Имижелогия” соҳаси мавжуд. Имижелогия ҳар бир инсонни жазибадор бўлишга ва инсонларга ёруғлик улашишга чақириш соҳаси ҳисобланади. [2] Имижелогия – таъсир кўрсатиш технологияси. Блез Паскаль фикрича инсонларга таъсир кўрсатишнинг иккита усули мавжуд, улар “Ишонтириш усули” ва “Ёқиш усули” деб тушунтириб беради. Улардан ёқиш усули самаралироқ – деб кўп бора таъкидлаган. Психолог имиджини намоён этадиган жиҳатлари мавжуд бўлиб, уларни қуйидагича белгилаб ўтиш мумкин:

- психолог биринчи қадами ҳар қандай жамоада ёқимли соғлом психологик муҳитни яратиш;
- соғлом жамоатчилик фикрини шакллантиришга амалий ёрдам бериш;
- жамоадаги ҳар қандай муаммоли вазиятларни, низоларни самарали бошқариш;
- жамоа фаолиятини самарали ташкил этиш учун чора-тадбирларини ишлаб чиқиш;
- Жамоада шахслараро ишонч, ғурур ҳиссини, уюшқоқликни ташкил этиш;
- жамоада самарали мулоқотни ривожлантириш;
- мавжуд вазиятларни, муносабатларни психологик таҳлил қилиб бориши ва прогнозлаши лозим;
- ёқимли суҳбатдош бўла олиши;
- нафис таббасум қила олиши;
- эҳтиросларни жиловлай олиши;
- хушмуомала бўла олиши;
- илмий салоҳиятли бўлиш, зиёли бўлиши;
- кўзланган мақсадга эриша олиши кабилар;

Психолог имиджига унинг кийиниш одоби ҳам киради. Биз яхши биламизки, кийимнинг вазифаси – бу нафақат инсонни иссиқдан, совуқдан ҳимоя қилиш, балки ўзига жалб этишни ҳам уддалаши керак. шундай бўлсада, мактаб психологи кийиниши оддий (классик) бўлиши керак. Жамоада барча ходимларини ўзига жалб қиладиган ялтироқ кийимлар кийиши мумкин эмас. Кийимларидаги тугмалар оддий бўлиши керак. Яққол кўзга ташланиб турадиган бўлмаслиги зарур. Зеб – зийнатлар оддий содда бўлиши керак. [3] Соат – албатта ясси, оддий метал ёки тилла ҳамда чарм тасмадан бўлиши керак. Унинг кийимига мос портфели, аксессуарлари бўлади. Озода, ярашган ва сипо кийим кишининг ишига талабчанлиги ва ички камтарлиги ҳақида маълумот беради. Бошқа инсонларнинг эътиборини қаратиши керак эмас.

Юқоридаги маълумотлардан келиб чиқиб шуни хулоса қилишимиз керакки, психологга бўлган муносабатларни тўғри шакллантириш мақсадида барча таълим муассасаларида ва бошқа кархона, ишлаб чиқариш завод-фабрикаларида ҳам психологик хизматни фаоллаштириб боришимиз лозим. Психолог фақатгина тўғри йўл кўрсатиб қолмасдан, психологик муаммоларнинг олдини олиш, турли хил низоли вазиятларга учрамаслик учун психологик амалий тавсияларни бериб боради. Шу сабабли, маҳалла қўмиталари ташаббуси билан ҳам турли хил

психологик машғулотларни маҳаллаларда аҳоли билан ташкил этилиши мақсадга мувофиқдир.

References:

1. David G. Myers Psychology, USA , 2010
2. Rubinshteyn S.L. Бытие i soznanie. Chelovek i mir. SPb.: Piter, 2003
3. Nemov.R.S.Prakticheskaya psixologiya. Moskva 2000.